

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS ĮSTATYMO NR. VIII-
1099 44 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Pagal galiojančią Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymą (toliau – Įstatymas) vartotojas, patyręs žalą dėl Įstatymo 43 straipsnyje nurodyto pažeidimo, turi teisę reikalauti visiško žalos atlyginimo iš šio įstatymo 43 straipsnyje nurodytą pažeidimą padariusio (padariusių) ūkio subjekto (subjektų). Tačiau žalos dydžio nustatymo procesas yra gana sudėtingas, reikalaujantis ekspertų įsitraukimo bei reikalaujantis nemažų kaštų. Ginčiuose, kuriuose nukentėjusioji šalis yra vartotojas, vartotojai dažniausiai neturi nei teisinių, nei finansinių resursų užtikrinti žalos dydžio nustatymą pagal nustatytą teisinį reguliavimą. Esamas reguliavimas ne tik užkrauna neproporcingą naštą vartotojui, bet ir sudaro prielaidas verslo subjektams piktnaudžiauti teisiniu reguliavimu. Esamas reguliavimas mažina vartotojų pasitikėjimą vartotojų teisių apsaugos sistema. Tokia situacija neigiamai įtakoja bendrą vartotojų teisių apsaugos lygį Lietuvoje.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalinti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatoriai – Lietuvos Respublikos Seimo nariai ir įgaliotoji vartotojų asociacija Vartotojų aljansas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Pagal galiojančią Įstatymą nukentėjęs asmuo turi teisę reikalauti visiško žalos atlyginimo iš šio įstatymo 43 straipsnyje nurodytą pažeidimą padariusio (padariusių) ūkio subjekto (subjektų). Kai Įstatymo 43 straipsnyje nurodyto pažeidimo atvejais teismas, remdamasis byloje esančiais įrodymais, negali nustatyti tikslaus žalos dydžio ar jam tai padaryti pernelyg sunku, teismas informuoja šalis, kad, nesant galimybės nustatyti tikslaus žalos dydžio, byloje bus nustatomas apytikris žalos dydis. Teismas, išnagrinėjęs bylą, nustato apytikrį žalos dydį, atsižvelgdamas į Europos Komisijos metodinio pobūdžio dokumentus dėl žalos apskaičiavimo ir kitas aplinkybes, turinčias reikšmės įgyvendinant visiško žalos atlyginimo principą. Atsižvelgiant į minėtas Įstatymo nuostatas, žalos dydžio nustatymo procesas yra gana sudėtingas, reikalaujantis ekspertų įsitraukimo bei nemažų kaštų (tai kainuoja proceso šalims), be to, sukuriama didesnė našta ir bylas nagrinėjantiems teisėjams. Ginčiuose, kuriuose nukentėjusioji šalis yra vartotojas, vartotojas dažniausiai neturi nei teisinių, nei finansinių resursų užtikrinti žalos dydžio nustatymą pagal nustatytą teisinį reguliavimą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma nustatyti prezumpciją, jog žala, padaryta vartotojams konkurencijos teisės pažeidimais, yra lygi 10 proc. visos vartotojų sumokėtos kainos, jeigu teismo tvarka neįrodomas kitas tikslus žalos dydis. Taip pat siūloma numatyti, jog teismo tvarka įrodžius kitą, nei preziumuojamas, žalos dydį, su žalos dydžio nustatymu susijusios išlaidos nepriteisiamos iš vartotojų.

Siūlomas reguliavimas sumažintų vartotojams naštą įrodinėjant žalos dydį teismo procese ir bylinėjimosi išlaidas. Be to, siūlomas reguliavimas sumažintų vartotojams bylinėjimosi išlaidas, susijusias su tikslaus žalos dydžio nustatymu, tuo atveju, kai konkurencijos teisės pažeidėjas nesutinka su preziumuojamu žalos dydžiu. Atsižvelgiant į tai, jog vartotojas yra silpnesioji teisiųjų santykių pusė, yra pagrįsta žalos dydžio įrodinėjimo naštą perkelti konkurencijos teisės pažeidėjams. Siūlomi reguliavimo pakeitimai padidintų vartotojų pasitikėjimą jų teisių apsaugos mechanizmu, nes vartotojai nepatirtų nepageidaujamų neigiamų pasekmių ginčiuose dėl žalos, padarytos konkurencijos teisės pažeidimais, atlyginimo. Tai užtikrintų aukštesnį bendrą vartotojų teisių apsaugos lygį Lietuvoje.

Panašus reguliavimas, kai taikoma kainos padidėjimo dėl konkurencijos teisės pažeidimų ir žalos dydžio prezumpcija, yra nustatytas Latvijoje. Latvijos Konkurencijos įstatymo 23 straipsnio 3 dalyje numatoma, kad jeigu pažeidimas pasireiškia kaip kartelinis susitarimas, preziumuojama, kad šis pažeidimas sukėlė žalą ir dėl jo kaina padidėjo 10 procentų, nebent įrodoma priešingai.

Prielaida, jog žala, padaryta vartotojams, yra lygi 10 proc. visos vartotojų sumokėtos kainos, grindžiama Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO), kurios nare yra Lietuvos Respublika nuo 2018 m., dokumentais. EBPO „Gairių konkurencijos institucijoms vertinant jų veiklos tikėtiną poveikį (2014 m. balandis)“ (*angl. „Guide for helping competition authorities assess the expected impact of their activities (April 2014)“*, <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/evaluation-of-competition-interventions/Guide-competition-impact-assessmentENG.pdf>) 1 priede pateikiamas nuosaikus vertinimas, jog draudžiami susitarimai ir neteisėtas pasinaudojimas dominuojančia padėtimi rinkoje paprastai įtakoja kainos padidėjimą 10 proc. Vis dėlto, mokslininkų vertinimais (https://www.researchgate.net/publication/282763331_Cartel_overcharges, John Connor, Purdue University West Lafayette), vidutinis ilgo laikotarpio įvairaus pobūdžio kartelinių susitarimų sukeltas kainos padidėjimas vertinamas netgi 23 proc.: nacionalinio lygmens kartelinių susitarimų atveju skaičiuojant - 18,2 proc., tarptautinio pobūdžio kartelinių susitarimų atveju – 25,1 proc., globalių kartelinių susitarimų atveju – 30,4 proc., visų sėkmingų kartelių atveju – iki 52 proc. Taigi 10 proc. kainos padidėjimas dėl konkurencijos teisės pažeidimų yra nuosaikus, ir pagrįstai tikėtinas.

5. Kokio teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus įstatymo projektą, tiesioginio poveikio kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo įgyvendinimas teigiamai paveiks verslo sąlygas ir jo plėtrą - vartotojų teisių negerbiančios verslininkai neturės konkurencinio pranašumo prieš vartotojų teises gerbiančius verslininkus. Taip pat įstatymo įgyvendinimas teigiamai prisidės prie Konkurencijos tarybos vykdomos priežiūros rezultatų įgyvendinimo ir Konkurencijos tarybos siekiamų priežiūros tikslų užtikrinimo.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams?

Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant įstatymo projektu siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios kitų galiojančių įstatymų nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekte nepateikiama naujų sąvokų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės aktus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus įstatymo projektą, priimti įgyvendinamųjų teisės aktų nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymui įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas ir sritis

Vartotojų teisės, vartotojai.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.